

Kocsis Éva

Munkaterv készítése.
Műsorterv/forgatókönyv
készítésének szabályai, elemei

A követelménymodul megnevezése:

A médiaszerkesztőségekben újságírói tevékenységek ellátása

A követelménymodul száma: 1555-06 A tartalomazonosító száma és célcsoportja: SzT-021-50

MUNKATERV KÉSZÍTÉSE. MŰSORTERV/FORGATÓKÖNYV KÉSZÍTÉSÉNEK SZABÁLYAI, ELEMEI

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Egy pályakezdő kerül a szerkesztőségbe. Nyitott a folyamatos ismeretszerzésre. Kitartó és elkötelezett az audiovizuális kommunikáció irányában. Kreativitása és kiemelkedő kommunikációs képességei miatt barátai ajánlották neki, hogy próbáljon szerencsét egy televíziós szerkesztőségben, neki való feladat. Bátraké a szerencse! Néhány alapvető ismeret megszerzéséhez neki nyújtunk lehetőséget, a szakirodalom-jegyzékkel pedig elméleti ismereteinek bővítését támogatjuk. Televíziók pedig vannak!

1. ábra. Televíziók várakoznak az úton!

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

„A dolgok értelmének felkutatása védekezésünk a káosz ellen. Ha valamely jelenség az idő folyamán úgy megerősödik, hogy létét megszüntetni vagy befolyásolni már nem tudjuk, akkor igyekszünk értelmét találni, hogy el ne nyeljen bennünket. Az elméleti megismerés mentőöve tartja az embert a víz fölött.”²

Néhány olyan fogalom tisztázásával kezdjük az új szerkesztőségi munkatárs útbaigazítását, amelyek ismertek, pontosításuk azonban elengedhetetlen a napi munkavégzéshez. Balázs Béla gondolata után már nem indokoljuk az elméleti ismeretek fontosságát, mégha egy médiaszerkesztőségben inkább gyakorlati feladatok is várnak a munkatársakra.

¹ <http://retronom.hu/index.php?q=node/11276>. (Letöltve 2010-07-31)

Balázs Béla: A látható ember. 7-16.

1. FOGALMAK

1.1. A média

Szűkebb értelemben médiának szokás nevezni a tömegtájékoztatási eszközök összességét, mint például a nyomtatott sajtó, a rádió, a televízió illetve az internet. Tágabb értelemben pedig minden társadalmilag létrejött kommunikációs struktúrát, illetve ezek hordozóit. Ez utóbbi definíció szerint tehát a **média** fogalma magában foglal minden olyan kommunikációs rendszert, amely lehetővé teszi a fontosabb társadalmi funkciók betöltését (megőrzés, üzenetek és tudásformák távolsági kommunikációja, politikai és kulturális üzenetek terjedése). Ezek szerint a média egyben a hírközlés közege és eszköze is, amely így lehetőséget teremt az egyes személyek számára, hogy bekapcsolódjanak a társadalmi diskurzusba. A fogalom a mediáció, a közvetítés szóból eredeteztethető, a médium pedig közvetítőt jelent. Ennek többes számú alakja a **média**.

Nyilvánosság: a tájékozódásnak, a nyilvános vitának, az érdeklődésnek és az érdekegyeztetésnek, valamint a szabad véleményformálásnak teret kínáló kommunikációs szféra.

Ha az új munkatárs a közszolgálati médiához kerül „természetes”, hogy a kereskedelmi szolgáltatókról tud meg sok „rosszat” és vice versa. Ezért jobb, ha mielőbb tisztázza magában a hasonlóságokat és különbségeket és értelmezi a szakemberek által is nehezen körülírható fogalmakat. Amennyiben tisztázatlannak tartjuk a körülírandót, több oldalról közelítjük meg (és nem keretezzük be).

Kereskedelmi műsorszolgáltató: olyan nyereségérdekelt médium, amely meghatározott időszakra műsorszolgáltatási jogosultságot vásárol, ezért díjat fizet; magántulajdonban van, hirdetési bevételekből tartják fenn.

Közszolgálatosság: A közszolgálatosság hagyományos hivatásának a BBC eredeti célkitűzését tartják: azt, hogy tájékoztassa, nevelje és szórakoztassa a közönségét; e célok fontosságát az említési sorrend szerint értékelték.

2. ábra. A nyilvánosság helye és helyzete

1. 2. A közszolgálati média

Közszolgálatinak azokat a médiumokat nevezzük, melyek közszolgálati alapelvek szerint működnek, közérdekű tartalmat sugároznak. A közmédiumok állami köztulajdonban vannak, közfinanszírozásban (előfizetési díj + költségvetési forrás) működnek. A közmédiumok korábban állami médiumokként monopolhelyzetben voltak, Magyarországon a médiatörvény (1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról) megszületése révén, a duális médiarendszer kialakulásával, a kereskedelmi médiumok megjelenésével szűnt meg monopolhelyzetük.

1.3. A közszolgálati média feladata

A közmédia feladata elviekben a pontos, tárgyilagos, kiegyensúlyozott tájékoztatás, a nemzeti hagyományok és értékek bemutatása, a kultúra ápolása, a kisebbségek bemutatása, számukra ennek lehetőségének megteremtése, színvonalas, tág spektrumú, kulturális és oktató elemeket is tartalmazó műsorkínálat biztosítása. Ezek teljesítése azonban a kereskedelmi médiumok szórakoztató túlsúlyú műsorstruktúrájával szemben jelentős lépéshátrányba helyezi a közmédiát, a lakosság igényeit látszólag eredményesebben kiszolgáló kereskedelmi médiumokkal szemben.

A hazai duális modellben a fenti két média közül választhat, aki rádiós vagy televíziós pályára készül. Nehéz döntés, de „szerencsére” ritkán jelent igazi választást, hiszen a jelölt legtöbbször már azt is nagyra értékeli, ha egyáltalán kipróbálhatja magát „élesben”.

1.4. A rádiós és a televíziós műsorkészítő

A rádiós és televíziós műsorszerkesztő: egy adott médium különböző tematikájú műsorainak szerkesztésével, összeállításával foglalkozó magas szintű irányítási készséggel rendelkező munkatársa.

Feladatköre:

1. a rádió, illetve a televízió számára aktuális programokat, különböző eseményekről szóló beszámolókat, híreket vagy zenei anyagokat összegyűjti, áttekinti, értékeli és szerkeszti,
2. a produciókat felméri (a célcsoport, a közvetítő rendszerek, valamint a scenikai stíluselemek szempontjából),
3. a műsor témáit, vendégeit és stábját kiválasztja,
4. a diszponálandókat megrendeli,
5. a felvételi feltételeket, illetve a közreműködőket ellenőrzi,
6. szervezési és irányítási feladatokat végez,
7. a szcriptelést végzi (később magyarázzuk!)
8. a produkció tartalmi irányítását vezeti,
9. a közreműködők és a helyszínek kiválasztásában vesz részt,
10. a feldolgozás módjának megválasztásában működik közre,
11. a **műsorvázlat, az adásmenet, valamint a forgatókönyv** elkészítését végzi az operatőrök és a műsorvezetők számára,
12. a stáb feladatainak meghatározásában segít,
13. a munkatársak munkáját összehangolja,
14. a műsort megszerkeszti,
15. a műsormegvalósítást figyelemmel kíséri,
16. az utómunkák irányításában közreműködik.

2. A MŰSORTERV ÉS A FORGATÓKÖNYV KÉSZÍTÉSÉNEK MENETE, ELEMEI

Az anyaggyűjtés és az információk feldolgozása a szerkesztőségi munka kiindulópontja. Segíthetik ezt különböző már meglévő adatbázisok, kapcsolatrendszerek, a profiltól függő hírügynökségi előfizetések, hírcserék, a nyomtatott, az online és az elektronikus hírforrások szemléje, amelyek azonban folyamatos követésre és szelektálásra várnak. A válogatás alapjául szolgáló médiajogi, médiaetikai ismeretek kiegészítik az általános műveltséggel rendelkező munkatársak háttérismereteit. Kevésbé szakma specifikus szemlélet jellemzi a nagyobb médiaszerkesztőségeket, a szakújságírók inkább rovatokhoz, szakmai fórumokhoz tartoznak, és alkalmilag szakértőként segítenek kiemelt esetekben. Ez a munka vár minden műsorkészítőre.

A műsorkészítés az előkészítő, a forgatási és az utómunkálatokra tagolódik. Az előkészítő szakasz legfontosabb munkája a forgatókönyv/adásmenet kidolgozása. Amikor pedig már eldöntöttük milyen helyszínen dolgozunk ajánlatos terepszemlét tartani, a forgatás helyszínét kiválasztani, mely a helyszín bejárásakor dőlhet el véglegesen. Fontos dokumentuma a műsorkészítésnek a forgatási terv, amely az egész produkció időtartamára készülő előzetes elképzelés. Ennek alapján tud a gyártásvezető „diszponálni”(rendelkezik, intézkedik) embert, kamerát, forgatási időt, stúdiót, utómunkát, stb.

Televíziós műorszám: hangok és képek (az utóbbiba értve az ábrákat, betűket, grafikus alkotásokat és jeleket stb. is) egységbe szerkesztett, önálló értelemmel bíró, címmel ellátott együttese.

Televízió-műsor: televíziós műorszámok megszerkesztett és nyilvánosan közzétett sorozata.

2.1. A szinopszis

A valamit mondani akarás formájának megtalálása az első lépés egy kezdő számára a szerkesztőségben. Annak az ötletnek az első formába öntése pedig a **szinopszis**.

A szinopszis nem más, min egy ajánlat, egy műsorterv, amit a készítő a csatornának/producernek ad.

Szinopszist készíthetünk egy rövid **magazin**bejátszáshoz és egy televíziós filmhez is. *A szinopszis három, többnyire azonos terjedelmű részből áll.*

- Az első harmad egy kis irodalmi remekmű. A tartalmi információkon túl a megvalósítás képi világát is érzékeltetnie kell. Nem elegendő, hogy miről szól majd a műsorunk, azt is éreztetni kell az elfogadó számára, hogy milyen lesz a mű. Azt az érzést, hatást kell próbálnunk megelőlegezni, amit a nézőnk érezni fog az anyag megtekintése után!
- A második harmad célja, hogy az elfogadó érezze; nem csak találmányra, véletlenül jutott el hozzá a szinopszis, készítője tudja, hogy milyen az a műsor, melynek bejátszó anyagára most javaslatot tesz. Ismeri annak stílusát, céljait és ezért tartja odavalónak kínálatát. Nagyobb dokumentumfilmek, vagy műsorfolyamok, magazinok szinopszisában a csatornába való beilleszkedést kell érzékeltetni. Ez az igenlő döntés elérésének fontos eszköze. Meg kell győznünk az elfogadót, hogy ajánlott anyagunkra neki szüksége van, hiszen számára sikert hozhat.
- A harmadik harmad a technikáé. Itt azt kell megjeleníteni, hogy elképzelésünk színvonalának megvalósításához mennyi időre, milyen eszközökre és milyen szakembergárdára van szükségünk. Ezek áttételesen mind pénzt jelentenek. Az elfogadó számára döntő információ, hogy a megrendelésre kerülő „árucikk” mibe kerül!

Magazin: rádiós és televíziós műfaj, amelyben egy vagy több statikus helyen tartózkodó műsorvezető különböző tematikájú, egymást követő riportokat, interjúkat és vendégeket vonultat fel illetve egy témát a lehető legtöbb oldalról megközelítve dolgoz fel.

3. ábra. Reklám-logó az MTV-ből³

2.2. A műsortükör

Bejátszás(bejátszó): előre elkészített önálló, megszerkesztett audiovizuális anyag.

Műsortükre, adásmenete az úgynevezett összetett műsoroknak van. Ilyenek a magazinok, a reggeli műsorok. A műsortükör a tervezés dokumentuma. Megmutatja hogyan áll össze az adott adás, mi történik és hányszor a stúdióban, kik vannak jelen, melyek a helyszínek. Meghatározza hány **bejátszás** épül be a műsorba. Jelzi az egyes részek tartalmát, tervezett időtartamát, feltüntet minden ismert és ismeretlen szereplőt, műsorvezetőt, riportert, riportalanyt, forgatási helyszíneket, egyéb körülményeket. Ezt a dokumentumot jóvá kell hagynia a felelős szerkesztőnek.

Műsortükör: egy tévé- vagy rádióműsor menetének és tartalmának leírása, amelyből a műsor papíron reprodukálható.

A következő műsortükör-példa a szemléltetés céljára készült.

Rondó 2010/7.

Műsortükör

Szerkesztő:Pádár Márta

Adásnap: 2010-07-31

Műsorvezető: Kodova Michaela

Adásidő: 25 perc

Gyártásvezető:Tóth Péter

Rendező: Gábor Péter

³ Forrás: MTV Zrt.

1. Főcím	Szokásos főcím 20 mp. bejátszókazettáról
2. Stúdió	Műsorvezető beköszön, felkonferálja az első bejátszást
3. Bejátszás	Ruszin kopjafaavatás Zuglóban 8:20, szerkesztő: Kovács János, megszólalók listája és ideje mellékelve
4. Stúdió	Műsorvezető felkonferálja a következő bejátszást és lekonf: elköszön a következő adás időpontjáig
5. Bejátszás	Görög templomavatás Beloianisz faluban 10:25 - szerkesztő Agárdi Elektra, megszólalók listája mellékelve
Budapest, 2010. 07.20.	
	Pádár Márta szerkesztő 06-30-999999
	Gábor Péter rendező 06-20-888888

Ha a műsor rögzített, akkor az egyes részek leforgatása, montírozása után az anyagok összerakása és felvétele (előfordulhat rövidítés pl.) következik a stúdióban majd a feliratozás és a stáblista elkészítése. Még a rögzített műsorokat is „élőszzerűen veszik fel”. A műsorvezetőnek megírt sugógép-szövegek végzavai ismertek. Az adás hossza a rögzítéskor válik véglegessé.

Élőszzerű műsorfelvétel: a bejátszásokat és a stúdióba való bejelentkezéseket egymást követve rögzítik, mintha az adás élő lenne.

Csak a történelmi hűség kedvéért szerepeljen itt egy már médiatörténetnek számító műsortükör változatlan átirata 1979-ből.

MŰSORTÜKÖR

VILÁGSZÍNPAD 1979/3

Adás: 1979. szeptember

Felvétel: 1979. július 19. III. Stúdió

Technika: TR/8 /filmbejátszásokkal/

Házigazda: Elbert János

Vendégei: Szikora János, Ács János és Hules Endre rendezők

Szerkesztő: Bányai Gábor

Operatőr: Szalai András

Gyártásvezető: Rózsa Sándor

Rendező: Babiczky László

1. Stúdiókép, rajta állóinzerten eleje főcím
2. Stúdió: műsorvezető köszönti a nézőket és exponálja az adás témáját
3. Stúdió: a vendégek röviden fölvetik az általuk leglényegesebbnek tartott problémákat az adás főszereplőjével, Eugénio Barbával kapcsolatban.
4. Stúdió+filmbejátszás: : A Marco Polp című előadás részleteinek bemutatása filmről + ezek kommentálása a stúdióból.
5. Stúdió: a látottak alapján beszélgetés a „harmadik színház” stílusjegyeiről és fogalmáról, Barba eddigi pályájáról, Grotowskyval való kapcsolatáról és Odin Theatre elnevezésű csoportjáról.
6. Filmbejátszás: Zétényi Lili interjúja Eugénio Barbával.
7. Stúdió: az interjúban elhangzottak alapján beszélgetés és vita Barba esztétikai és politikai nézeteiről, e színháztípus lehetőségeiről.
8. Stúdió: műsorvezető lezárja a beszélgetést és elköszön.
9. Húzószinzertről végefőcím.

A bejátszandó filmanyagok hossza: 29'10"

A beszélgetést 20 percre tervezzük, de ha az anyag érdekesnek bizonyul, esetlek kérek műsoridő hosszabbítást.

Budapest, 1979. június 25.

Bányai Gábor

Szerkesztő

A fenti műsortükör kordokumentum a televíziózásnak abból a korszakából, amikor még a téma aktualitása/érdekessége eredményezhette a műsoridő meghosszabbítását. Ez már a múlté.

2.3. Az adásmenet

Az adásmenet sok tekintetben megegyezik a műsortükörrel. Az adásmenet azonban a reális időt mutatja, hogy a csúszás pontosan érzékelhető legyen (ha van). Először egy magazinműsor (szemléltető jellegű) adásmenetét mutatjuk be, majd mellékelünk egy napi adásmenet-részletet az M1-es televíziós csatornától. A bejátszó-kazettákon szerepelni kell a montírozott anyagok kezdő és záró time code-ja.

Time code (TC): az SVHS/U-Matic óta minden kazettán van egy időmérő rendszer, ami alapján meg lehet találni a kazettán a hasznos részeket. Általános formája: óó:pp:mm:ff. A kazettán futó számsor (kód) lehetővé teszi, hogy a vágási pontok pontosan meghatározhatók legyenek. Ó-óra, P-perc, M-másodperc, F -frame (egy állókép a felvételtől).

Cím: Rondó		ADÁSMENET		Adásnap:	
2010/7.		Kódszám:		2010-07-31	
Rendező		Szerkesztő	Operatőr		
Technikai rendező		Műsorvezető	Gyártásvezető		
Sorszám	Technika	Helyszín	Tartalom	Részidő	Tényleges idő
1	Beta 445689	Bejátszás Tc..... Stúdió	Főcím	25 mp	12:05:00– 12:05:25
2	Élő	Stúdió	Beköszönés: Jó napot.. Végszó: kisebbségi önkormányzattal Zuglóban	2p 20 mp	12:05:25– 12:07:45
3	Beta 879265	Bejátszás	<u>Ruszin kopjafaavatás</u> (utolsó kép: letakart asztal rajta két zászló)	8p 20mp	12:07:45 – 12:16:05
4	Élő	Stúdió	A műsorvezető felkonferálja a következő bejátszást majd elköszön a következő adás idejével.	2p30	12:16:05– 12:18:35

5	Beta 2256897	Bejátszás	<u>Görög templomavatás</u> (utolsó kép? Kenyér az oltáron)	10p 25 mp	12:18:35– 12:29:00
6	Élő	stúdió	Végefőcím az aktuális stáblistával az utolsó képekre úsztatva	30 mp	12:29:00– 12:29:30

Infotainment: a tájékoztató és a szórakoztató műsorok tartalmi és formai jegyeit ötvöző rádió- vagy televízió-műsor; a kifejezés az angol *information* (tájékoztatás) és *entertainment* (szórakoztatás) szavak összevonásából jött létre.

Adásmenet és adásmenet közti különbséget példázza az itt következő csatorna-adásmenet részlete, amely a csatornákon az úgynevezett III. számú sugárzási műsortörzslap adatai alapján készült a 2006-01-01-jén megalakult Nemzeti Audiovizuális Archívum (www.nava.hu) számára. A NAVA elsődleges céljaként azt fogalmazták meg, hogy a magyarországi tévé- és rádióadók által sugárzott műsorszámok digitális kötelezpéldány archívumaként működve ugyanazt a szerepet töltse be ezen a kulturális területen, mint az Országos Széchényi Könyvtár a könyvek, szöveges kiadványok, vagy a Magyar Nemzeti Filmarchívum a filmek világában: a kötelezpéldány szolgáltatás intézményén keresztül gyűjtse és az utókor számára tegye elérhetővé a tévé- és rádiócsatornák magyar vonatkozású műsorszámait. A NAVA honlapján iskolák, könyvtárak stb. regisztrálhatnak, s felhasználhatják gyűjteményét oktatási és kutatási céljaikra. Létét azonban megkérdőjelezzik a csatornák saját archívumai és online adásai illetve a NAVA-pontokon történt felhasználási-érdeklődési adatok.

Csatorna:	M1		
Műsorhét:	33.		
Év:	2010.		
Dátum:	2010. augusztus 17.		
Nap:	Kedd		
	Adókarbantartás miatt 11.00 – 13.00 óra között Szeged vételkörzetében a műsorsugárzás időszakosan szünetel!		

05:23:00	Kárpát Expressz	25'0"	
	Korhatár: Korhatár nélküli		
5:50:00	Ma reggel	188'0"	
	Korhatár: Korhatár nélküli		
	Benne:		
5:54:00	Híradó		6'0"
		<i>(Feliratozva a Teletext 334. oldalán!)</i>	
6:01:00	Közzeti híradók		10'0"
6:15:00	Időjárás-jelentés		2'15"
6:30:00	Híradó		4'0"
		<i>(Feliratozva a Teletext 334. oldalán!)</i>	
7:00:00	Híradó		8'0"
		<i>(Feliratozva a Teletext 334. oldalán!)</i>	

Ez a típusú adásmenet mindig naprakész, a változtatásokat is tartalmazza, amelyeket a műsorújságok már nem tudnak követni. Megtalálhatóak benne azok a plusz információk (adásidőben élő telefonszámok, SMS-számok stb.), amelyeket csak a műsor alkotói tudnak.

2.4. A forgatókönyv

2.4.1. Irodalmi forgatókönyv: film vagy tévéműsor irodalmi igényű tartalmi leírása, tömör irodalmi előképe. Nagy terjedelmű, általában írók, rendezők írják.

A televíziós műsorkészítésben a technikai és az irodalmi forgatókönyvtípus vonódik össze. Terjedelme tíz oldal körüli. Elkészítése önálló, tehát jogdíjas szellemi tevékenység. Az élő adás lebonyolításához nagyon pontos technikai (rendezői) forgatókönyvet kell készíteni. Ez nem más, mint a korábban leírt adásmenet.

2.4.2. Technikai forgatókönyv: általában fikciós műsorok készítésénél használják, utasításokat tartalma feladatok végrehajtásának minden technikai részletéhez. A kamerák elhelyezésétől a plánokig, díszletekig mindenhez. A forgatás alapja.

Technikai forgatókönyv: a forgatás alapja.

Bal oldalon a látvány: környezeti effektusok

Jobb oldalon: a hallható anyag és a hangra vonatkozó utasítások (zaj, zöreje, zene)

Vaskos anyag (100–150 oldal)

Lehet még: jelenetezés

Az elején a stáb és egyéb tudnivalók

Az alapanyaghoz képest később változások történhetnek, rögtönzések kerülhetnek bele az anyagba

Magyarországon az irodalmi forgatókönyveket gyűjtik. Forgatókönyvíróink: rendezők, írók esetleg dramaturgok (Bacsó Péter, Kovács András, Vámos Miklós, Esterházy Péter, Závada Pál).

A műsorvezető is készít szöveg- és forgatókönyvet, miután a szerkesztővel együttműködve felkészült a produkcióra és végignézte a bejátszásokat.

2.4.3. A műsorvezető szöveg és forgatókönyve legalább három részt tartalmaz:

- műsorindító, bevezető szöveg
- a bejátszások, helyszíni kapcsolások konferálásának helye és módja
- a műsor lezárása

2.4.4. Diszpós könyv: a technikai forgatókönyv kiegészítője. Nagyjátékfilmek, többhelyszínes televíziós filmek, sorozatok stb. készítésénél szükséges. A technikai instrukciók képekre bontva szerepelnek benne, ami segíti a pontos költségvetés elkészítését, és a forgatás előkészítését.

(A filmes műfaj kedvelői pedig a www.forgatokonyvtar.hu oldalon pedig bármikor válogathatnak a legfrissebb hazai forgatókönyvekből.)

2.5. A forgatás szó a filmes múltból ered, amikor még a kamerában a filmet egy kurblival forgatták meg. A szakmában ez a kifejezés máig megmaradt.

A forgatás tehát a munkának az a szakasza, amikor a kamera segítségével rögzítjük az anyagot.

Ennek ideje alatt fokozottan ügyelni kell a baleset- és munkavédelmi előírásokra, az eszközök megóvására és szabályos működtetésére, mert nehéz egy kisebb hiba miatt egy egész stábot újra ugyanazon munka elvégzésére megszervezni vagy sokszor teljesen lehetetlen. Próbáljuk meg újratölteni a Népstadiont a stáb feledékenységé miatt!

2. ábra. Közvetítés a Népstadionból, 1959⁴

A forgatás kollektív tevékenység, szakmák együttműködése történik jó esetben. A forgatások televíziós műfajaiban a feladatkörök összevonódnak. Az ideális stábnagyság az újságírói – dokumentum műfajoknál 4–5 fő (rendező, szerkesztő–riporter, operatőr, technikus–hangmérnök, világosító). Összeszokott munkatársak esetén ez gyors és pontos munkavégzést biztosít. A feladatok jól megoszthatók, mindenkire annyi jut, amennyit jól el tud látni. A rendezés három alapmozzanata három, határozott elkülöníthető részből áll. A tervezésből, ide tartozik a szinopszis, a forgatókönyv, az egyes elemek, jelenetek megalkotásából, tehát a snittek felvételéből és az egyes elemek, jelenetek egymás után kötésének módszeréből, a montírozásból, vágásból. Vegyük ezeket sorra!

A tervezés fázisában az írásos segédanyagoknak pontos, könnyen kezelhető, világos utasításokat kell tartalmaznia.

Az egyes elemek (snittek, beállítások) körültekintő megalkotása

Snitt (beállítás): a legkisebb egység, amit a kamera egy szemszögből egy időszak alatt rögzít. Minden állóképet legtöbbször így neveznek. A kép érdekességének függvényében (mit lehet megnézni azon a képen) dől el a hossza. Híradóban legtöbbször három másodpercnél rövidebb. Magazinműsoroknál lehet akár tíz másodperces is pl. nagytotál esetén. Nevezik néha insertnek is.

Vágóképek készítése (didaktikus vágókép, amiről a riportalany beszél és a riportalany környezetét jellemző vágóképek)

Utómunkálatok: a felvett, forgatott anyag újraalkotása. Szinkronizálás, hangalámondás, feliratozás, trükkök, montírozás.

⁴ <http://retronom.hu/taxonomy/term/177?page=2> (Letöltve: 2010-07-31)

A mű elkészülte után le kell jegyezni ennek legfontosabb jellemzőit, címét, hosszát, idejét, készítőit (operatőr, rendező, szerkesztő, gyártásvezető, stb.) közreműködőket, (riporter, riportalanyok, színészek, stb.) műszaki adatait, (Beta, Divi, Mono, Stereo, stb.) jogi helyzetét (szerzői jogok, ismétlési lehetőségek, kisjogok, zenefelállítás, stb.). A különböző televízióknak, produceri cégeknek ezen adatok rögzítésére előre gyártott formanyomtatványai vannak, melyeknek pontos, precíz kitöltését megkövetelik. Csak a pontosan adminisztrált alkotást veszik be az archívumok megőrzésre. Az archívumok kötelesek adatokat szolgáltatni a szerzői jogi szervezeteknek, ezért a nyilvántartásnak rendelkeznie kell a műsor jogi helyzetének minden egyes részletével. Az újr felhasználás jogdíjkövetkezményekkel jár, tehát a közreműködők érdekeit is szolgálja a hiteles és pontos tájékoztatás.

5. ábra. *Legyen a zene mindenkié!*⁵

3. Összefoglalás .Egy televíziós vágott anyag elkészülésének lépései

Témaválasztás: valamilyen forrásból ötletet szerevezve eldöntjük, mit fogunk leforgatni. Szerkesztőségtől függően a szerkesztő, a felelős szerkesztő vagy a főszerkesztő adhatja ki a témát.

A szerkesztő "leszervezi" az anyagot, azaz egyeztet az illetékesekkel a helyszínekről, az interjúalanyokkal megbeszéli a stab érkezését stb.

A stab a helyszíneket körbejárva képeket, interjúkat készít.

A montírozóban a szerkesztő "kiszkrípteli" a nyersanyagot (muszter), ami még nincs megvágva

Szkriptel/szkript a script angol szóból származik, amely jelenti 1. a felvétel (film, video) eseményeinek feljegyzését 2. egy videószalagon lévő felvételek jegyzékét (pontos cím és idő feltüntetésével).

Szövegírás: általában a szerkesztő teszi a riporter információk alapján. Ezek lesznek a narrátorszövegek, ezeket hallani két interjú között.

⁵ Forrás: retronom. hu. Letöltve : 2010-08-01

Narrálás: profiknak külön narrálásra is van forrásuk. Ők azok, akiknek a hangját már megszokták a nézők. A narrator a szerkesztő által megírt szöveget olvassa fel, amit a vágó rögzít.

Vágás/montírozás: a nyersanyag feldolgozása. A vágó a szerkesztő és esetenként a rendező segítségével összeállítja a műsorkész anyagot, amit már adásba kerülhet.

Kiírás: kazettára másolják ki az anyagot, "onnan megy adásba".

4. Kiegészítés

Néhány általános tudnivalóval szolgálunk a tudnivalók után a lehetőségekről is.

Foglalkoztatottak száma. A rádiós és televíziós műsorszerkesztők a szerkesztő foglalkozási szakmacsoportba tartoznak. 2005-ben a rádió- és televízió műsorszerkesztők száma 1600 fő körül mozgott.

Munkahelyek jellege. A rádiós és televíziós műsorszerkesztők a közszolgálati és a kereskedelmi rádió- és televíziótársaságoknál, kábeltársaságoknál, online médiacsatornáknál helyezkedhetnek el. Ezek lehetnek országos illetve helyi, egy országrészre, megyére, városra koncentráló szolgáltatók, ennek (és a bevételeknek) függvényében változik az adott szervezetben foglalkoztatottak létszáma is.

Munkarend. A rádiós és televíziós műsorszerkesztők munkája rendkívül változatos. A napi, illetve naponta többször ismétlődő műsorok szerkesztője gyakran 12 órás munkaidőben dolgozik. A kevésbé rendszeres műsorok szerkesztőinek munkaideje, beosztása rugalmasabb, több idő jut a tervezésre és szerkesztésre. A műsorszerkesztő munkaidejének jelentős részét az intézmény szerkesztőségében tölti, de gyakran külső helyszíneken is végzi munkáját, ahol terepszemlét tart, információt gyűjt, riportokat készít.

Szakma iránti kereslet. Budapesten a legszélesebb a kínálat a rádió és televíziócsatornák terén, ezért ott a legnagyobb a kereslet a szakma iránt. A szakmára erős munkaerőmozgás jellemző, sokan és gyakran váltanak állást. A pályára a túlképzés jellemző, ezért nem könnyű elhelyezkedni a szakmában.

Kompetenciák. A szükséges kompetenciák és képességek, mellyel a rádiós- és televízió műsorszerkesztőnek rendelkeznie kell a következők: megfelelő szakmai tudás, felkészültség, és tapasztalat, önálló munkavégzés, idővel való gazdálkodás, jó szervezőképesség, jó kapcsolatteremtő- és kommunikációs készség, jó nyelvi kifejezőképesség, empátia, türelem, elhivatottság, jó lényeglátó képesség, elfogulatlanság, kreativitás, figyelemösszpontosítás, jó alkalmazkodóképesség, felelősségtudat. Emellett napjainkban követelmény, hogy az újságíró egy vagy több idegen nyelven beszéljen, illetve, hogy ismerje a számítógépes szövegszerkesztő és egyéb programokat, gyakorlottan használja az internetes felületeket.

5. Írók a szerkesztőkről, a kiegészítés kiegészítése

Szerkesztő: olyan valaki, aki egy hosszú cikkből rövidet csinál. (anonim)

A szerkesztő olyan riporter, akit cserbenhagyott a lába. (anonim)

Nincs semmi, ami hasonlatos lenne ahhoz a szenvedélyhez, hogy megváltoztassuk valakinek a kéziratát. (H. G. Wells)

6. ábra. Klímaváltozás kellene az MTV-től⁶

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

1. feladat

Hat számozott képet talál a munkatankönyvben. Lapozzon vissza hozzájuk és változtassa meg a címüket! Indokolja döntését!

2. feladat

A műsorkészítésről szerzett új ismeretei változtattak-e elhatározásán és még mindig műsorkészítői feladatokra készül?

⁶ Forrás: MTV Zrt.

3. feladat

Véleménye szerint mennyire tarja a nagyközönség hitelesnek és tárgyilagosnak a magyar sajtót? Mennyire bízik az újságírókban?

4. feladat

Szükség van-e Ön szerint közzszolgálati televízióra Magyarországon? Ha igen, miért, ha nem miért? Válaszát indokolja!

5. feladat

Sorolja fel kedvenc televíziós személyiségeit! Ha választhatna melyikőjükkel dolgozna egy műsorban?

MUNKAKÖNYV

6. feladat

Véleménye szerint milyen tévés műsorszámokban figyelhető meg leginkább a média bulvárosodásának folyamata? Mit gondol erről?

MUNKAKÖNYV

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Megszerzett ismeretei alapján határozza meg a következő fogalmakat!

1. Nyilvánosság
2. Kereskedelmi műsorszolgáltató
3. Közzszolgálati média
4. Szinopszis
5. Magazin
6. Műsortükör
7. Time code
8. Irodalmi forgatókönyv
9. Technikai forgatókönyv
10. Diszpós könyv
11. Snitt

2. feladat

Az alábbi csatorna-adásmenet mintája alapján készítsen hasonlót egy nyomtatott vagy online műsorújság adatai alapján. Ügyeljen a műsoridő pontos idejének kiszámítására és a spotoktól való elkülönítésére!

Csatorna:	M2		
Műsorhét:	32.		
Év:	2010.		
Dátum:	2010. augusztus 14.		
Nap:	Szombat		
05:45:00	Hajnali gondolatok	3'0"	

	Korhatár: Korhatár nélküli		
05:50:00	Ma reggel	126'0"	
	Korhatár: Korhatár nélküli		
	06:00:00	Híradó	5'0"
	06:05:00	Sporthírek	3'0"
	06:10:00	Időjárás-jelentés	2'15"
	07:10:00	Időjárás-jelentés	2'15"
07:55:00	Miért?	45'6"	
	A Szent Korona eszme története		
	Korhatár: Korhatár nélküli		
	Felelős szerkesztő: Szakály István	Műsorvezető: Veiszer Alinda	
	Rendező: Born Ádám	Vezető operatőr: Gurbán Miklós	
	Gyártásvezető: Adamcsek Erzsébet	Gyártásvezető: Gombos Mónika	
	A Magyar Televízió történelmi műsora, a magyar Szent Korona, s a koronázási jelvények magyar történelemben betöltött szerepével foglalkozik.		
08:45:00	Magyar évszázadok	17'37"	
	A nagy fejedelem (Bethlen Gábor)		
	Korhatár: Korhatár nélküli		
	Forgatókönyvíró: Vikol Katalin	Rendező: Szakály István	
	Operatőr: Haraszti Zsolt	Szerkesztő: Vikol Katalin	
	Operatőr: Dóka László		
09:00:00	Mindentudás Egyeteme	50'7"	

MUNKANYAG

3. feladat

a) Írjon rövid forgatókönyvi vázlatot (irodalmi forgatókönyvet) valamelyik ismert irodalmi mű történetéből! (Lehetőleg olyanból, amelynek filmváltozata hozzáférhető!)

b) A választott mű egyik kulcsjelenetét dolgozza ki technikai forgatókönyvben!

c) Nézze meg a mű filmváltozatát (amennyiben lehetséges). Nézze meg mi a különbség az Ön által kidolgozott jelenet és a filmbéli epizód között! Az elbeszélési technikák hogyan módosítják a jelenet jelentését? Mit tett hozzá a feldolgozás az irodalmi szöveghez és mi az, amit nem tudott visszaadni?

MUNKANYAG

4. feladat

A műsorkészítésre való felkészülést vizsgáljuk. írja azokat az ismereteit, amelyek alapján tájékozódik a hagyományos és elektronikus könyvtárakban, adatbázisokban. Minek alapján válogatja és szűri megszerzett információt?

MUNKANYAG

5. feladat

Látogasson el egy NAVA–pontra (iskola, könyvtár stb.) és válasszon ki egy lehetőleg rövid terjedelmű esélyegyenlőségi és egy bulvár műfaji kategóriába sorolt műsort, majd készítsen hozzá műsortükröt!

MUNKANYAG

6. feladat

Válasszon ki egy-egy sportmagazint (hasonló időtartamút) egy közszolgálati csatorna és egy kereskedelmi csatorna műsorából. A kész anyag megnézése után írjon szinopszist, aminek alapján a két adás elkészülhetett! Hasonlítsa össze a két magazint a megvalósítás színvonala alapján. Használhatja az adók saját honlapját vagy egy NAVA-pont szolgáltatását.

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A javítás alapját jelentő meghatározások bekeretezve találhatóak a Szakmai információk című fejezetben.

2. feladat

A feladatok jellegéből következően általános megoldás nem adható, mintául a feladat részeként szereplő adásmenet szolgál.

3. feladat.

A feladatok jellegéből következően általános megoldás nem adható, de a jegyzet 10–12. oldalán leírtak alapján ellenőrizzük.

4. feladat

A feladatok jellegéből következően általános megoldás nem adható.

Például: MTI eseménynaptár, Hírkereső, VG-online, <http://mek.oszk.hu/html/opac.htm>.

5. feladat

A feladatok jellegéből következően általános megoldás nem adható. A feladat ellenőrzésekor a jegyzet 5–7. oldalán leírtak és az ott szereplő példák az útmutatók.

6. feladat

A feladatok jellegéből következően általános megoldás nem adható, de ellenőrzésekor a jegyzet 4–5. oldalán a szinopsziszról leírtak a mérvadók.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

AGB Hungary/AGB Nielsen Televíziózásra fordított idő napi átlaga. http://cs.agbnmr.com/Uploads/Hungary/stat_atv_negyedevves_2010.pdf Letöltve: 2010-07-28)

Balázs Béla: A látható ember. Gondolat Kiadó. Budapest, 1984.

Bernáth-Cserhalmi-Elek-Farkas-Földes-Horvát-Szigethy: Bevezetés a műfajismeretbe. Szerkesztette: Bernáth László. Dialóg Campus Kiadó-MÚOSZ. Budapest-Pécs.2008. 294p.

Horvát János: Televíziós ismeretek. Média Hungária. 2000. 151 p.

Magyar médiahelyzet. Szerkesztette: Antal Zsolt-Gazsó Tibor. Századvég Kiadó. Budapest, 2005.394p.

William L. Rivers-Cleve Mathews: Médiatika. Bagolyvár Könyvkiadó. 1993.366 p.

Tim O'Sullivan-Brian Dutton-Philip Rayner: Médiaismeret. Korona Kiadó, Budapest, 2002. 466 p.

Szíves kalauz a televíziós alapismeretek oktatásához I-II. Szerkesztette: Babiczky László. Jegyzet. Budapest Média Intézet 1999.

Tálos András: Rádiós és TV-s ismeretek. Jegyzet, Budapest, 2006. 213 old., 210. old. http://www.radnoti-pecs.hu/tanul/komm/radio_tv.pdf Letöltve: 2010. augusztus 1.

A televíziós műsorkészítés alapismeretei. Szerkesztette: Babiczky László. Jegyzet. Budapest Média Intézet 2002

AJÁNLOTT IRODALOM

Bíró Yvette: A hetedik művészet. Budapest, Osiris Kiadó, 2003. 426p.

Boda Edit: Médiakalauz I-IV. Budapest, Magyar Médiapedagógiai Műhely. 1997

Ifj. Csákvári József – Malinák Judit: Mozgóképkultúra és médiaismeret. A tömegmédia nyelve és társadalmi háttere. Budapest, Calibra Kiadó. 1998.

Hartai László-Muhi Klára: Mozgókép és médiaismeret I-II. Korona Kiadó, 2002.

Honffy Pál: Filmről, televízióról középiskolásoknak. Tankönyvkiadó. 1979.

Kerpel Róbert–Baji Tibor: A műsorkészítés technológiája I–II. Magyar Televízió. Budapest 1970–71.

Közszolgálatosság a médiában. Ábránd vagy realitás? Szerkesztette: Terestyéni Tamás. Budapest, Osiris Kiadó Osiris Kiadó és MTA–ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport. 1995.

Médiakritika. Szerkesztette: Terestyéni Tamás. Budapest, Osiris Kiadó Osiris Kiadó és MTA–ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport. 1995.

Nagy Andor: Médiapedagógia. Televízió a családban és az iskolában. Pécs, Halász és fia Kiadó. 1993.

Szabó Gábor: Filmes könyv – Hogyan kommunikál a film? Ab Ovo, 2001. 160p.

Szerkesztők és szerzők kézikönyve. Szerkesztette: Gyurgyák János. Budapest: Osiris Kiadó, 1996.

<http://www.c3.hu/~mediaokt/tanit.htm> Letöltve: 2010. 08.01.

<http://www.hullamvadasz.hu/ftp/terulet/jog/torveny/mediatv.html>

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99600001.TV

1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról; 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről; 117/2004. (IV. 28.) Korm. rendelet a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 38. §-ának (5) bekezdésében szabályozott szabad felhasználás esetében a nyilvánosság egyes tagjaihoz való közvetítés és a számukra történő hozzáférhetővé tétel módjának és feltételeinek meghatározásáról:

<http://www.artisjus.hu/opencms/export/artisjus/aszerzoijogrol/jogszabalyok.html>

<http://mek.oszk.hu/html/opac.htm>.

http://www.enc.hu/1enciklopedia/mindennapi/mediahat_kut.htm.

<http://www.media.ars-wonderland.hu/>.

A(z) 1555-06 modul 021-es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 321 01 0010 54 01	Rádióműsor-vezető, konferanszié
54 321 01 0010 54 02	Televízióműsor-vezető, konferanszié
54 321 01 0010 54 03	Újságíró I.
54 321 01 0100 52 01	Fotóriporter
54 321 01 0100 52 02	Lapkiadói újságíró-szerkesztő munkatársa
54 321 01 0100 52 03	Rádióműsor-szerkesztő munkatársa
54 321 01 0100 52 04	Televízióműsor-szerkesztő munkatársa
54 321 01 0100 52 05	Újságíró II.

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

23 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató